

Protokół I Seminarium
Towarzystwa Naukowego Doktorantów
Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego
w dniu 30 stycznia 2013 roku

Kraków, 30.01.2013 r.

I Seminarium Towarzystwa odbyło się w dniu 30 stycznia 2013 roku o godzinie 18:30 w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii UJ przy ul. Św. Anny 6, s. 14. Wyniki swoich badań, w referacie pt. *Historyków problemy z pamięcią (zbiorową). Obawy, szanse, inspiracje metodologiczne*, przedstawił mgr Marcin Jarząbek z Instytutu Historii UJ.

W spotkaniu uczestniczyło 27 osób, wśród których znaleźli się: Prodziekan ds. Ogólnych Wydziału Historycznego UJ, prof. dr hab. Stanisław Sroka, Opiekun Towarzystwa, prof. dr hab. Zenon Piech oraz dr Andrzej Marzec.

Porządek seminarium:

1. Referat
2. Dyskusja
3. Zakończenie seminarium.

Spotkanie poprowadziła Wiceprezes ds. Naukowych Dominika Jasiak.

Prowadząca otworzyła seminarium o godzinie 18:35, witając serdecznie przybyłych gości.

Protokół sporządzała Dominika Mazur.

Ad.1. Mgr Marcin Jarząbek wygłosił referat pt. *Historyków problemy z pamięcią (zbiorową). Obawy, szanse, inspiracje metodologiczne* (tekst wystąpienia – załącznik nr 2).

Ad.2. O godzinie 19:25 referent zakończył wystąpienie, a Dominika Jasiak otworzyła dyskusję. Jako pierwszy zabrał głos dr Andrzej Marzec. Stwierdził, że istnieje wiele prac dotyczących badania pamięci, które powstawały w okresie ostatnich kilkudziesięciu lat, jednak nie są popularne. Podkreślił znaczenie prowadzenia przez współczesnych historyków pamięci zbiorowej społeczności żyjącej w okresie późnego średniowiecza, sugerując, że można, na podstawie odpowiednich źródeł historycznych prowadzić badania pamięci zbiorowej społeczności żyjących nawet kilka wieków temu. Uznał również, że konflikt na

linii dwóch czynników: pamięć – historia oraz dążenie badaczy do zwiększenia znaczenia jednego z nich, jest jedynie wynikiem sporu metodologicznego, a przewaga jednego zależy od panującej wśród naukowców, w danym okresie mody. Podkreślił on również znaczenie świadomości historycznej, zadając pytanie czy jest ona tożsama z tym co uczymy się w szkole?

Marcin Jarząbek odniósł się do wypowiedzi dr Andrzeja Marca potwierdzając istnienie dużej liczby prac dotyczących pamięci i stwierdzając, że historycy zajmowali się tą problematyką od dawna, jednak inaczej nazywano istotę swoich badań. Nawiązując do znaczenia świadomości historycznej, zaznaczył, że jest ona różnie rozumiana. Zadał również pytanie czy to czego uczymy się w szkole jest tylko wiedzą historyczną czy także poszerza naszą pamięć indywidualną?

Prof. dr hab. Zenon Piech postawił pytanie czy wygłoszony referat dotyczył jedynie problematyki metodologicznej związanej z pamięcią zbiorową czy też nawiązuje do tematu pracy doktorskiej referenta, a jeśli tak to czego doktorat będzie dotyczył.

Mgr Marcin Jarząbek odpowiedział, że właściwie jest jednym i drugim oraz, że w referacie wskazał, w którą stronę zmierza, pisząc swoją pracę. Dodał, że badania do swojego doktoratu opiera na pamięci ludzi doświadczonych I Wojną Światową oraz na relacjach treści wyobrażeń przeszłości (pomniki, tablice, praca, listy, itp.) z faktami historycznymi. W tym miejscu podziękował również za możliwość wystąpienia na Seminarium Towarzystwa oraz okazję do dyskusji i poznania cennych uwag.

Kolejne pytanie prof. dr hab. Zenona Piecha dotyczyło podania części składowych katalogu „wyobrażeń przeszłości”. Zaznaczył on również, że na osobiste doznania człowieka (w tym przypadku weterana wojny) składają się nie tylko wspomnienia z samego udziału w bitwach, czy spędzania czasu w okopach, ale również relacje towarzyskie z tego okresu, stosunki międzyludzkie oraz wspomnienia nie mające bezpośredniego związku z wojną.

Referent wyliczył jako miejsca pamięci oraz wyobrażenia przeszłości prasę, pomniki, tablice, ale również rocznice, uroczystości i ceremonie. Podkreślił wagę badania rytuałów jakimi są obchody rocznic, służące ludziom do przywracania rzeczywistości przeszłej.

Kolejny głos zabrał Jarema Słowak pytając czy pamięć o Legionie Czechosłowackim może funkcjonować w społeczeństwie czeskim podobnie jak pamięć o Legionach Piłsudskiego w świadomości Polaków, biorąc pod uwagę charakter obydwu formacji i dokonania dla ojczyzny oraz wpływ jaki miał okres bycia legionistą na dalsze jego życie.

Marcin Jarząbek odpowiedział, że były to organizacje o bardzo podobnym charakterze, których członkowie zajmowali w okresie międzywojennym wysokie stanowiska wojskowe. Różnica między legionami istniała w pierwszych fazach ich istnienia.

Jakub Janik zapytał o jedność i wielość pamięci zbiorowej, twierdząc, że wraz ze zwiększaniem się liczby faktów pamięć ta będzie się rozpadać. Zapytał o mierzalność i opisywalność pamięci zbiorowej, czy istnieją identyczne dla wszystkich wytyczne? Zapytał również czy pamięć zbiorowa jako źródło historyczne ma „przyszłość”?

W tym miejscu głos zabrał Piotr Kalicki podkreślając istnienie dużego dostępu do wiedzy, równocześnie przy miernej jakości źródeł i informacji. Stwierdził, że bez względu na ich liczbę, do odbiorcy dociera tylko ich niewielka część i pomimo możliwości nie ma chęci dotarcia do nich. Wspomniał o zagrożeniu atomizacją społeczeństwa, co nie wpływa dobrze na zachowywanie pamięci zbiorowej oraz na niebezpieczeństwo w samym sposobie kształtowania się pamięci zbiorowej poprzez symbole i mity, przekazywanie z pokolenia na pokolenie, co powoduje przekształcanie się pamięci zbiorowej wraz z upływem czasu. Marcin Jarząbek stwierdził, że pamięć zbiorowa ma szansę przetrwać, a sposób patrzenia na nią i jej badania zależy od założeń naukowca. Wraz z upływem czasu zmieniają się czytelne dla społeczeństw symbole (kiedyś herby, dziś emotikony).

Jedna rzecz przestaje na nas oddziaływać, ale znajduje się inna, nowa. Referent dodał, że wywiady z żołnierzami dostarczają pierwotnych wspomnień z wojny, doprowadzają do poznania osobistych wspomnień i przeżyć walczących, wpływając na kształt wyobrażeń o wojnie osób trzecich. Ludzie nie biorący udziału w jakimś zdarzeniu zaczynają opowiadać o nim w sposób, w jaki opowiadał o nim jego uczestnik.

Piotr Kalicki jeszcze raz podkreślił, że pamięć zbiorowa kształtuje się cały czas i cały czas przekształca. Uznał, że różne czynniki kształtowały naszą pamięć w różnych okresach czasu, np. w okresie PRL.

Piotr Kołpak stwierdził, że na kształtowanie się pamięci ma niewątpliwie wpływ ocena wydarzeń i subiektywne odczucia. Uznał, że duży wpływ na formę pamięci mają relacje przekazywane z pokolenia na pokolenie, niekoniecznie pokrywające się ze stanem faktycznym i źródłami historycznymi, a to z kolei może stanowić zagrożenie dla ekspertów zajmujących się badaniem pamięci zbiorowej.

Jakub Janik dodał, że wyrwane z kontekstu, pojedyncze informacje wpływają na zmianę poglądów i pamięci, a tym samym patrzenie jednowymiarowe, subiektywne i indywidualne może być różne od tego co mówią fakty historyczne.

Marcin Jarząbek podkreślił jeszcze raz, że pamięć w odróżnieniu od narracji historycznej opiera się na ładunku emocjonalnym, subiektywnych doznaniach i nie dystansuje się do wydarzeń. Historycy natomiast bez względu na poglądy i upodobania starają się zdystansować i spojrzeć na zdarzenia obiektywnie. Podkreślił konieczność istnienia

ekspertów – historyków, ponieważ mimo wielu nośników i przekazów informacji, to oni uwiarygodniają wydarzenia, są punktem odniesienia do przeszłości.

Dominika Jasiak oraz Stanisław Witecki poprosili referenta o podanie konkretnych technik i metod stosowanych do badania pamięci. o podanie metod stosowanych przez niego do badań nad pamięcią zbiorową.

Marcin Jarząbek odpowiedział, że analizuje źródła dostarczające wiedzy o okresie po I Wojnie Światowej. Jako pierwsze źródło wymienił zeznania świadków wydarzeń, zaznaczając, że nie interesuje go przeszłość konkretnej osoby, ale sposób w jaki własne doświadczenia umieszcza w kontekście oficjalnych informacji. Ponadto wymienił listy, petycje, wnioski o rentę, odznaczenia (sposób uzasadnienia ich otrzymania) – które wyobrażają przeszłość wpasowując się w ramy tego co było. Stwierdził również, że zwraca uwagę na znaczenie pewnych słów (ojczyzna, wróg, walka) i symboli (uczestniczka pochod ubrana w szaty symbolizujące niepodległość).

W części końcowej spotkania głos zabrał ponownie prof. dr hab. Zbigniew Piech, Opiekun Towarzystwa, który pogratulował organizatorom i uczestnikom seminarium podjęcia cennej inicjatywy naukowej pozwalającej na wymianę myśli i refleksji. Poparł koncepcję organizowania częstych i cyklicznych spotkań, sugerując by wcześniej informować zainteresowanych o tematyce seminarium, zmieniając nieco ich formułę, polegającą na przygotowaniu referatu oraz dyskusji, obok pojawiania się głosów spontanicznych. Dodał również, że Towarzystwo zawsze może liczyć na jego wsparcie i udostępnienie pomieszczeń do tego typu projektów.

Ad. 4. Zamknięcia dyskusji i podsumowania seminarium dokonała o godzinie 20:20 Prowadząca, Dominika Jasiak, dziękując prof. dr hab. Zbigniewowi Piechowi za przybycie i cenne uwagi, podkreślając kolejny raz interdyscyplinarny charakter spotkań seminaryjnych.

Protokołowała:

Dominika Mazur

Załączniki:

1. Lista obecności na I Seminarium Towarzystwa.
2. Konspekt wystąpienia mgr. Marcina Jarzábka.